

KAPellen en KRuisen

nummer 53 december 2011

Website “www.kerkgebouwen-in-limburg.nl”

Léon van Loo verzamelt kerken

Léon van Loo was jarenlang organisator van groepsreizen naar Italië en andere landen. Veel aandacht ging bij hem uit naar de fraaie kerkgebouwen, die in Toscane zo rijkelijk zijn aan te treffen. Als reisleider wist hij heel wat over de Italiaanse kerken te vertellen. Toen hij weer eens van een reis terug kwam, vertelde hij enthousiast aan zijn broer Sjaak welke kerken hij bezichtigd had en hoe fraai die gebouwen waren. Sjaak, van huis uit architect, bleef echter nuchter en zei weet je eigenlijk wel wat voor prachtige kerkgebouwen er in Limburg staan? Toen realiseerde Léon van Loo zich dat hij van die gebouwen maar heel weinig afwist.

Pensionering

De Limburgse kerken: als ik die eens allemaal zou kunnen inventariseren? Dat zou een geweldig, maar ook een bijna onmogelijk werk zijn. Het was 2004 en hij stond een jaar voor zijn pensionering. Zijn hele leven had hij in de informatica gewerkt, maar hij had ook geschiedenis en kunstgeschiedenis gestudeerd.

Het idee ontstaat bij hem om een website te ontwikkelen met daarop alle Limburgse kerkgebouwen. Een goede aanpak zou zijn om zijn de beide vakgebieden informatica en (kunst)geschiedenis te combineren.

Jan Meuwissen

Voor Limburgse kerken moet je bij het Bisdom Roermond zijn. Er wordt een bezoek gebracht aan Jan Meuwissen, hoofd afdeling bouwzaken, die enthousiast reageert. Hij adviseert om een stichting op te richten, wat de toegang tot instanties zal vergemakkelijken.

Jan Meuwissen adviseert verder om uit te gaan van reeds bestaande inventarisaties. Een belangrijk onderzoek in dit verband is *Kerken na 1940: Inventarisatie en waardenstelling kerkelijke bouwkunst na 1940 van Dr A. Jacobs en Drs. A.A. Wiekart*, verricht in opdracht van de Stichting Monumentenhuis Limburg in 2003.

Verder beschikt de RACM (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten) over een overzicht van de als rijksmonument aangemerkte gebouwen, waaronder uiteraard kerkgebouwen.

Parochiekerk

Als je een website maakt met daarop Limburgse kerken, stuit je al snel op allerlei vragen. Wat doe je met grote kapellen, dat zijn eigenlijk ook kerken en wat met kloosterkerken?

Léon van Loo voor de Laurentiuskerk in zijn woonplaats Voerendaal

Aanvankelijk werkte hij met het begrip “parochiekerk”. Maar Léon van Loo is niet al te flauw. Behalve “gewone” kerken neemt hij nu op de website ook kloosters en kapellen op. Ook kerken, die aan de eredienst zijn onttrokken en kloosters, die een andere bestemming hebben gekregen, staan op de site.

Onwillekeurig denk je bij een kerk in Limburg aan een katholieke kerk. Maar ook de protestante kerken zijn op de website te vinden, en verder ook synagogen en moskeeën.

Lees verder op pagina 2.

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475)386 781

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl

Bank
57.62.20.159
IBAN: NL58 ABNA 05762 20 159
BIC: ABNANL2A

Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Kapellen en Kruisen

is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie

B.H.H. Brader (hoofdredacteur)
W.J.H. Oehlen

Donateurs

minimaal € 25,- per jaar

Abonnementen

€ 12,50 per jaar

ISSN 1875-1644

provincie limburg

**HUIS VOOR
DE KUNSTEN
LIMBURG**

BISDOM ROERMOND

Vervolg van pagina 1

1 1/2 miljoen bezoekers

De website trekt zo'n 25.000 bezoekers per maand en in de zes jaar van zijn bestaan wisten maar liefst 1 1/2 miljoen bezoekers de site te vinden.

Hoewel er niet vaak meer een katholieke of protestante kerk gebouwd wordt, is dat voor kapellen en moskeeën wel het geval. Die nieuwe gebouwen moeten waar mogelijk op de website worden opgenomen.

Léon van Loo put voor zijn gegevens uit diverse bronnen. Hij heeft een aantal contactpersonen, die hem regelmatig van nieuwe informatie voorzien. Verder zijn er natuurlijk kranten en tijdschriften (waaronder *Kapellen en Kruisen*).

Zelf gaat hij ook vaak op pad. Er is altijd nog wel een object, dat nog niet is opgenomen of waarvan hij nog geen goede foto's heeft.

Zo blijft hij bezig in de wetenschap, dat de website waarschijnlijk nooit zal afkomen.

Ben Brader

Herinzegening Hagelkruis Ohé en Laak

Op een kruising aan de Steegweg in Ohe en Laak stond al decennialang een hagelkruis.

Vroeger werd dit soort kruisen veel geplaatst om de oogst te beschermen tegen noodweren.

Het hagelkruis aan de Steegweg was in de loop der jaren zodanig verroest, dat restauratie geen zin meer had.

De Stichting kruisen en kapellen uit Ohé en Laak nam het initiatief om een nieuw kruis op te richten.

Dorpssmid Frans Pex maakte geheel belangeloos het kruis. Een plaatselijke weldoener stelde de financiële middelen beschikbaar voor de aanschaf van de benodigde materialen.

De inzegening door diaken Mestrom

Het kruis troont weer in volle glorie

Het resultaat is een prachtig wegkruis, voorzien van rozetten en een mooi corpus.

Op een mooie zomerse avond, 10 september 2011 trokken door de velden de muzikanten van Harmonie St. Caecilia, richting het hagelkruis.

Enkele tientallen aanwezigen hadden zich inmiddels verzameld bij het kruis. Ter plekke aangekomen werden de aanwezigen o.a. toegesproken door Gerard Laugs, zijnde de voorzitter van de plaatselijke stichting kruisen en kapellen. Hij verwees naar zowel de historische, culturele maar vooral ook naar de religieuze betekenis van de kruisen in het landschap.

De stichting ziet het als haar taak om deze monumentjes van vroomheid op te knappen, zodat ze behouden blijven voor toekomstige generaties.

Diaken W.H. Mestrom verwees naar de betekenis van het kruis en sprak de hoop uit dat God ook de mensen uit Ohe en Laak zal beschermen tegen onheil. Hierna volgde de inzegening.

Het kapelletje in het kloosterpark van Opveld in Heer

Tijdens de werkzaamheden aan het kapelletje vroegen ons passanten met regelmaat naar het ontstaan van dit mooie monumentje. We willen ook andere geïnteresseerden hierover graag informeren, waarbij we gebruik maken van de gegevens, gevonden in de oude analen van het klooster.

“De oorsprong gaat terug naar de donkere dagen vlak voor de bevrijding in september 1944. In de kelders van het klooster beleefde men vele angstige uren. In een bijna doorlopende gebed werd Gods bescherming afgesmeekt.

Overste mère Thérèse Gérard en haar zusters deden gemeenschappelijk de belofte, dat indien zij gespaard bleven, zij ter ere van de H. Maagd een kapelletje zouden bouwen. Zij bleven gespaard en de gebouwen waren nagenoeg onbeschadigd gebleven. De belofte werd nagekomen. Als plek werd gekozen voor het meest oostelijk deel van het kloosterpark, in het midden van de bocht dat het beukenlaantje ter plekke maakt.

Het kapelletje, in schelpvorm, werd vervaardigd naar een model van de kunstenaar Hub. Loontjens, in 1906 in Maastricht geboren en later vertrokken naar Amsterdam. Hij was een broer van de in Opveld verblijvende Zuster Marie Ludwina. De voorkant werd in mozaïekuitvoering kunstzinnig verfraaid met aanroepingen uit de Litanie van Lorette.

In 1948 kwam de kapel klaar. Deze mozaïekversieringen bleken de tand des tijds wonderwel goed te hebben doorstaan”.

De kapel is inmiddels gerenoveerd.

Een juweeltje, dat gelukkig gespaard is gebleven van de sloop.

Dank aan iedereen die ons heeft bijgestaan, zowel financieel dan wel met daadwerkelijke hulp en zeker ook door de getoonde interesse.

*Comité Wegkruisen
en kleine monumenten
in de voormalige
gemeente Heer*

*Het gerenoveerde
monumentje*

De in verval geraakte kapel

Veldboeketje

Kruisen en kapellen hebben in de loop der eeuwen vele schrijvers, dichters en troubadours geïnspireerd. In onze vaste rubriek 'Veldboeketje' ruimen wij een plekje in voor een romanfragment, gedicht, liedtekst, legende of enkele spreuken; geïnspireerd op de ontelbare monumentjes van vroomheid in het Limburgse landschap.

Deze keer een selectie spreuken, opgetekend uit 'Het Limburgsche Veldkruis', door Ad. Welters, kapelaan bij de O.L. Vrouwe Kerk (Publications de la société Historique et Archéologique dans le Limburg, 1929) en uit de drie handzame boekjes die Chris Willems uit Ubachsberg tot dusver over kruisen en kapellen heeft uitgegeven.

O allen,
die voorbij hier reizen
Zonder eens op Mij
te peinzen
Denk hoe zal het met u gaan
Als gij voor
Mijn oordeel staat
Peins dan op Mij
van uur tot uur
En bid voor de ziele
in vagevuur
Onze Vader

(Hoogcruts)

Zoo dikwijls
gij dit beeld aanziet
Vereert het,
maar aanbidt het niet
Maar heft uw
g'loovig hart naar boven
Om Dien te aanbidden
en te loven
Die door dit beeld
wordt afgebeeld!

(opschrift op een inmiddels
verdwenen kruis op de
Sint Pieter Maastricht)

Überall in der Natur siehst
du des groszen Gottes Spur;
doch willst Gott noch
gröszer sehen,
dan bleib unterm
Kreuz stehen.

(opschrift van een
Bildstöckl in Tirol)

Foto: Jan Jansen (Nuth)

Gebruik uw kennis
en uw macht
ook tot heil en zegen
van het nageslacht

(Valkenburg)

Dae uuch leef haet
mie es iech,
hauw dae gerös
mie leef es miech

(Cadier en Keer)

Hij die in de mens
het goede zoekt.
Staat bij mijn Vader
in goud geboekt.

(Houthem)

O, mens die hier gaat voorbij
En niet denkt aan mij
Hoe zal het met U gaan
Komt gij ten oordeel staan.

(Mheer)

Heer Jezus
Wij danken U voor alle
goeds dat Gij ons geeft
elke dag weer

(Klimmen)

Kent ook u teksten (romanfragmenten, gedichten, liedteksten, legenden of spreuken) die volgens u in deze rubriek thuishoren? Stuur ze – met bronvermelding – op naar: Wiel Oehlen, Swier 47, 6363 CL Wijnandsrade. Mailen kan ook (w.oehlen@planet.nl).

Jozefkapel van Roermond naar Thorn getransporteerd

De Stichting Kruisen en Kapellen Thorn heeft al jaren goede contacten met de zusters van het klooster Hagenbroek. Bij de jaarlijkse onderhoudsinspectie van de Thornse kruisen en kapellen worden ook de zusters Dominicanessen van Bethanie door het bestuur bezocht. De zusters hebben in de oude kloostermuur namelijk een kapel, toegewijd aan Maria van Rust.

Bij een van de bezoeken vertelden de zusters, dat in het bos achter het klooster een kapel van de H. Jozef gestaan heeft. Deze kapel werd echter herhaaldelijk vernield en is in de zestiger jaren van de vorige eeuw afgebroken.

De Thornse stichting heeft in de afgelopen jaren een herstelprogramma gerealiseerd, waarbij vier kapellen, die ten gevolge van verval, oorlogsgeweld, dan wel ruimtelijke ingrepen waren verdwenen, zijn herbouwd. Dat geldt voor de kapellen van de H. Familie, Petrus, Job en Catharina.

En naar thans bleek was er nog een verdwenen kapel: de kapel van de H. Jozef.

Idyllisch plekje

In 2007 worden plannen opgevat om de kapel te herbouwen. Niet op de oorspronkelijke plaats in het bos, want daar zou de kapel onzichtbaar zijn. Een betere plaats leek een idyllisch plekje bij een kromming van de Baarstraat, van waar men in de verte klooster Hagenbroek ziet liggen.

Na aankomst in Thorn wordt meteen met de plaatsing begonnen.

De kapel wordt aan boord van de vrachtwagen getakeld.

Bouwen begint met tekenen. Bestuurslid Dré Corstjens, een leven als aannemer achter de rug en met veel belangstelling voor historische gebouwen, kon zijn fantasie de vrije loop laten. Tijdens de bestuursvergadering, waarop hij zijn ontwerp voor het eerst toonde, viel aanvankelijk een diepe stilte. Hij had een ronde kapel getekend van 2.50 hoogte met daarop een zinken spits van ook 2.50 hoog.

Na een eerste aarzeling werd echter enthousiast op het uitzonderlijke ontwerp gereageerd.

De volgende stap was het verwerven van de nodige gemeentelijke vergunningen. De Welstandscommissie oordeelde, dat het ingediende schetsplan voldeed aan redelijke eisen van welstand. Spoedig daarna werd ook de Bouwvergunning ontvangen.

€ 20.000

Op grond van de tekening werd vervolgens een calculatie gemaakt van de kosten, die een aannemer in rekening zou brengen, indien deze het werk zou uitvoeren. De uitkomst deed ieder verbleken: € 20.000. Al snel werd beseft, dat dit bedrag voor een kapel in het buitengebied van Thorn, met een niet zo heel populaire H. Jozef nooit bijeengesprokkeld zou kunnen worden.

Goede raad was duur. Een bestuurslid had plotseling een idee. Hij toog naar Roermond, naar de Gilde Opleidingen en deed daar bij Peter Derksen, projectcoördinator, het voorstel om een leerling-metselaar de kapel te laten bouwen. Dit voorstel werd door de school aanvankelijk met enige argwaan tegemoet getreden. Moet die leerling dan elke dag op en neer naar Thorn? En moet hij dan zijn materialen meeslepen? En er is ter plaatse geen water en elektriciteit.

Hijsogen

Toen brak ineens het licht door. We kunnen die kapel natuurlijk ook op het schoolterrein bouwen, aldus Peter Derksen, en hem dan later naar Thorn laten transporteren.

Aldus werd besloten. Leerling Jeffrey Schmitz zou onder leiding van docent Ben Heine het metselwerk verrichten. Jammer genoeg kon Ben Heine wegens ziekte het werk niet afmaken. Zijn opvolger werd Hugo van der Valk.

Het timmerwerk aan de kap werd inmiddels door een aantal leerlingen onder leiding van docent Tjeu Ramaekers uitgevoerd.

Vanwege het latere transport werd eerst overleg gepleegd met Herpertz Kraanverhuur in Heythuysen: er moest een betonnen vloer komen, waarin drie hijsogen moesten worden aangebracht. En zo kon de bouw beginnen: de vloer werd gestort.

Regelmatig moest Dré Corstjens komen adviseren, want het door hem getekende bouwwerk en met name de raampartijen leverde voor de metselaar nogal wat hoofdbrekens op.

Ijzerwerk

Inmiddels had het bestuur van de Stichting Kruisen en Kapellen Thorn contact gezocht met Jac Stoks. Jac is goed in ijzerwerk. Hij had al vaker voor de stichting allerlei karweitjes opgeknapt.

Nu ging het om het traliewerk van de twee raamopeningen en het deurtje aan de voorzijde. Jac was natuurlijk ook nu weer bereid het laswerk voor zijn rekening te nemen.

Inmiddels was op timmerafdeling van de school begonnen met de torenspits. Die toren werd uitgevoerd in hout en zou met zink bekleed worden.

En zo kon het gebeuren, dat eind september 2011 de kapel en de torenspits naast elkaar op het schoolterrein staan. De spits is vervolgens met een kraan op de toren gezet en alles bleek precies te passen. Nadat het geheel een week op het schoolterrein te bewonderen was geweest, werd het tijd voor vertrek naar Thorn.

De kapel zweeft boven haar fundering. Rechts kijken de bewoners van klooster Hagenbroek toe.

8.000 kg

Op 4 oktober komt een zware truck het schoolterrein opdenderen. Moeiteloos worden spits en even later de 8.000 kg zware kapel op de wagen geplaatst en af gaat het naar Thorn. Via een zandweggetje wordt de definitieve plaats voor de kapel aan de Baarstraat bereikt. Een week eerder was vier kuub beton gestort, waardoor de kapel van een stevig fundament verzekerd is. De plaatsing verloopt moeiteloos. Onder het toezien van de inmiddels toegestroomde kloosterzusters wordt de kapel op haar plaats gezet. Dan komt de spits er op en vier jaar nadat het plan geboren werd, is de kapel gerealiseerd.

Ben Brader

De kapel op zijn definitieve plaats. Op de achtergrond het klooster Hagenbroek.

Limburgs mooisten (18)

Een “schuurkapel” in Munstergeleen

Je hebt geen greintje fantasie nodig om je in het begin van de 19e eeuw te wanen in de omgeving van het geboortehuis van pater Karel van St. Andries in Munstergeleen.

De molentak van de Geleenbeek kabbelt nog steeds zo rustig voort als twee eeuwen geleden en men kan er nog altijd van een “oorverdovende” stilte genieten.

De schuurkapel in vakwerkbouw

Toegang tot de kapel

Wie pater Karel is, hoef ik in Limburg natuurlijk niet te vertellen. Naast zijn geboortehuis staat een oude vakwerkschuur. Niet echt iets bijzonders in deze streken, zou je denken. Een kruis op de nok van de oude schuur maakt aan de bezoeker van deze plek echter duidelijk dat er met deze schuur iets bijzonders aan de hand is. Zij is namelijk ingericht als kapel ter ere van pater Karel.

Links van de toegang tot de kapel hangt tegen de buitenmuur een levensgrote corpus van Onze Lieve Heer. De inrichting van de gebedsruimte is van verpletterende eenvoud, evenals het leven van pater Karel zelf. Juist die eenvoud maakt dit onderkomen van God tot iets bijzonders. Het interieur is zoveel mogelijk in originele staat gehouden met zijn houten draagskelet en wit gekalkte muren. Mooie oude houten banken, dito communiebank en een oud altaar met een prachtig retabel met bovenin een beeld van de Heilige Maagd met het kindje Jezus op haar linker arm, maken deze voormalige boerenschuur tot een kapel die het dubbel en dwars verdient in “Limburgs mooisten” te worden opgenomen.

De honderden brandende devotiekaarsen en mensen in gebed verzinken, geven aan het geheel een sfeer die je niet kunt beschrijven maar die je vanzelf voelt zodra je de deur opent en de eenvoudige ruimte binnentreedt. Een bezoek zeker meer dan waard en bovendien iedere dag geopend.

Tekst en foto's: Jan Jansen (Nuth)

Interieur van de kapel met haar houten draagskelet

Geboortehuis van pater Karel van St. Andries

Lijkenhuisje in Maasbree wordt Mariakapel

13 november 1911: Deken M. Bauduin van Venlo zegent het nieuwe kerkhof van Maasbree in.
30 oktober 2011: Pastoor W. Verbong zegent de Mariakapel in op het kerkhof in.

In 1911 werd door de toenmalige Pastoor E. Krips grond aangekocht voor een nieuw kerkhof.

Het werd een intiem kerkhof helemaal ommuurd en met een grote toegangspoort.

En zoals in die dagen gebruikelijk was werd er een lijkenhuisje opgericht.

In 1911 waren we niet ingericht om een dode thuis op te baren en zo werd het lijk meestal voor een dag opgebaard in het lijkenhuisje op het kerkhof.

In de loop van de jaren is de lijkverzorging door begrafenisondernemingen overgenomen en raakte het huisje op het kerkhof voor zijn doel overbodig.

Aan het werk bij het vernieuwen van het dak

Verval

Het lijkenhuisje op het kerkhof is in de loop van honderd jaar voor allerlei doeleinden gebruikt. De laatste tientallen jaren was het in gebruik als opslagplaats, waarna het verval toesloeg. Bij het honderdjarig bestaan van het kerkhof vatte het kerkbestuur het plan om van het huisje een gedachteniskapel te maken. Een pracht idee, waarbij ook de Stichting Kruisen en Kapellen werd geraadpleegd.

Er moest veel gebeuren, een nieuw dak, muren opnieuw van stucwerk en van een verlaag voorzien, een nieuwe deur plaatsen en glas-in-lood ramen aanbrengen.

Geldelijke donaties van inwoners van Maasbree en vele uren van belangeloze helpers maakten een kapel om trots op te zijn. Een naam voor de kapel was snel gevonden "Maria troosteres der bedroefden". De stichters hopen, dat velen bij hun bezoek aan het kerkhof er rust en troost vinden.

Vrijwilligers

Nu kunnen we trots zijn op de vele naamloze die elk op hun manier een bijdrage hebben geleverd en op wat zij tot stand hebben gebracht.

Pastoor W. Verbong zegent de kapel Maria Troosteres der bedroefden in.

Een 50-tal vrijwilligers meldden zich om wekdiensten te draaien. Ze zijn verantwoordelijk voor het onderhoud in die week. Dit houdt in de kapel 's morgens openen, 's avonds sluiten en de zorg voor het toezicht op de kapel. We zien nu, na de opening, dat de kapel dagelijks druk wordt bezocht en een ontmoetingsplek is voor de velen, die aan de overledene een bezoek hebben gebracht.

Vlaggen

Ook heeft het kerkhof een opknappbeurt gehad met een nieuwe aanplant. Er is een pracht tuin ontstaan, een oase van rust, midden in een dorp. Samen met het kerk- en kerkhofbestuur heeft de Stichting Kruisen en Kapellen ook zorg gedragen dat op passende dagen bij de oorlogsgraven van de Britse en een Nederlandse militair, Engelse en Nederlandse vlaggen worden gehesen.

Ton Boots

Gietijzeren wegkruis in Genhout na vernieling vervangen

Enkele maanden geleden is het bestaande gietijzeren wegkruis bij de aansluiting van de Putbroekerweg en de Manegeweg tussen Groot en Klein Genhout (Beek) door onverlaten vernield. De beide zijbalken van het kruis werden afgebroken en helaas is er maar één daarvan teruggevonden. Omdat op beide balken een specifieke afbeelding voorkwam, was het helaas niet mogelijk de verloren gegane zijbalk opnieuw te gieten. De keuze was dus om het gehavende wegkruis te laten staan of een ander wegkruis te plaatsen. Omdat aan de oproep om de eventueel gevonden zijbalk terug te bezorgen geen gevolg is gegeven, heeft de werkgroep Wegkruisen van IVN Spaubeek ervoor gekozen een ander kruis te plaatsen. Het oude kruis is in bewaring ondergebracht in de St. Hubertuskerk van Genhout.

Het nu geplaatste gietijzeren wegkruis heeft een droeve voorgeschiedenis. Het is namelijk samengesteld uit twee vernielde wegkruisen. Om iets te kunnen vertellen over de afbeeldingen op dit kruis is het befaamde proefschrift *Gietijzeren wegkruisen in Limburg* van de hand van Godfried C.M. Egelie s.c.j. (De Walburg Pers, 1983) geraadpleegd.

Het bovenstuk van het wegkruis tot en met het tekstbord is van het door Egelie als type NL 19401 aangeduide wegkruis.

Meerdere wegkruisen van dit type komen onder meer in Beek, Margraten, Born en Echt voor. Sprake is van een doorbroken, open kruis. Schacht en balken hebben het kandelabermotief. De balken eindigen in een open driepas met een plantaardig ornament. De hoeken zijn elk met een palmnetvormige stralenbundel voorzien. Het centrum is ruitvormig vergroot met een geometrisch ornament. In de bovenbalk is een banderol meegegoten met de ingegrifte kapitalen INRI. Ook het corpus is meegegoten. De armen zijn zijwaarts gestrekt (in een hoek van 120 graden), de beide handen half geopend. Het hoofd met doornenkroon is licht naar links geneigd. Een brede lendendoek is aan de rechterheup geknoopt, één slip aan de voorzijde er overheen geslagen, de ander van de heup langs het rechter dijbeen afhangend naar het einde toe iets verbreed. De voeten zijn naast elkaar genageld, waaronder de geprofileerde lijst van het tekstbord.

Onder het tekstbord bevindt zich een gedeelte van een ander gietijzeren kruis, dat door Egelie is aangeduid als type 19107. Dit type komt onder meer in originele vorm voor in Beek, Wittem, Gulpen en Valkenburg. Sprake is van een voet met een nis, waarin op een console een pot is geplaatst met een lekkende vlam. Ter weerszijden van de schacht bevindt zich op een console een vrouwenfiguur. Beiden hebben het hoofd naar de schacht geneigd en zijn gekleed in tuniek en mantel, die met een gesp voor de borst is gesloten. Het hoofd is met een sluier bedekt. Het figuur links heeft de armen voor het lichaam, met beide handen een krans aan de onderzijde omvattend. Het figuur rechts heeft de krans met een hand aan de bovenzijde vast, de andere hand aan de onderzijde. Zoals bekend wijzen de ornamenten op het oorspronkelijke gebruik ervan, namelijk grafkruisen.

Het is te hopen dat dit nieuwe wegkruis nog vele jaren de inwoners van Groot en Klein Genhout en andere passanten mag stichten. De door de schrijver van dit artikel gemaakte tekst voor het tekstbord 'Tössje Groat en Klein veul Ich mich toes' verwijst zowel naar alle passanten als naar de inwoners van beide aangrenzende woonwijken.

Jacques Aussems
(werkgroep Wegkruisen IVN Spaubeek)

Het kruis aan de Manegeweg voor de vernieling

Het vernielde kruis

Het kruis na de opknapbeurt

Memoriekruis Walter Engering te Epen

Een besneeuwd Heuvelland zorgt voor prachtige vergezichten en veel winterpret. Zo ook op een winterse dag, de zevende december 1980. In de omgeving van Epen was een behoorlijk pak sneeuw gevallen.

Natuurlijk nodigt zo'n winters plaatje de jeugd van Epen uit om hiervan te genieten. Heel veel jeugd vermaakt zich met sleeën in buurtschap "d'r Zeegel". Hier, achter de kerk, aan de rand van het dorp, bevindt zich een erg steile weilandhelling van ongeveer honderd meter, waar de jeugd zich goed kan amuseren. Het is prachtig weer en op de bewuste helling zijn de kinderen gezellig aan het sleeën, zittend of liggend op hun slee de heuvel af. Het is behoorlijk druk. Ook Walter Engering is een van de kinderen die van de winterse pret geniet.

Het ter herinnering aan Walter Engering geplaatste kruis

Drinkbak

Aan de ingang van het weiland, aan de voet van de heuvel, heeft boer Cerfontaine een ijzeren drinkbak voor het vee staan. Hij heeft deze ijzeren drinkbak van twee bij een meter andersom gelegd – met de opening naar de grond gekeerd – zodat er in de vorstperiode geen water in kan blijven staan. Plotseling is de pret over. Walter knalt in volle vaart met zijn slee tegen de omgekeerde drinkbak aan. De ontzetting is groot. Walter ligt bewegingsloos tegen de drinkbak aan.

Hulp

Er wordt een dokter en ambulance gebeld, die spoedig aanwezig zijn. De dokter en het ambulancepersoneel doen wat ze kunnen, maar hulp mag niet meer baten. Walter overleeft de crash niet. Het dorp is geschokt.

Enkele dagen later is Walter onder grote belangstelling op het kerkhof van Epen begraven. Walter Engering werd op 13 oktober 1964 in Epen geboren en stierf op 7 december 1980. Hij was dus pas zestien jaar jong.

Herinneringsmonumentje

Oud-schoenmaker Leo Mohr uit Epen was diep geraakt door dit ongeluk. Hij wilde iets betekenen voor de jongen en wel door een kruis op de plek van het ongeluk te plaatsen. Hiervoor had hij een kruis op het oog, dat op het kerkhof te Epen geruimd werd; een gietijzeren kruis met aan het voeteneind een afbeelding van een engel. Enkele jaren na het ongeluk – in 1985 – vond hij de tijd rijp om het kruis te plaatsen. Aangezien in het weiland van Cerfontaine geen geschikte ruimte was, plaatste hij het kruis aan de rand van een tegenover liggend weiland.

Achteraf bleek deze plek niet zo gelukkig gekozen, reden waarom de auteur van dit artikel het kruis in 1992 heeft verplaatst, een aantal meters verder aan de kant van de weg, op de hoek Leenweg-Stiergats. Hij zorgt sindsdien ook voor het onderhoud en heeft er een plaatje op geplaatst met de tekst: "God gaf het ons, God nam het ons, Gods name zij geprezen".

Chris Willems

Jaartal Engelbewaarderskruis Maasbracht

In het vorige nummer van *Kapellen en Kruisen* werd verslag gedaan van de plaatsing van het zg. Engelbewaarderskruis in Maasbracht, een uitzonderlijk kruis, want het zou in 1737 door de Belgische gieterij Nestor Martin gegoten zijn.

Bets Geelen, al lang verbonden met de wereld van kruisen en kapellen, verbaasde zich over het jaartal en dook in de literatuur. Zij kwam vanzelfsprekend terecht bij het standaardwerk uit 1983 van Dr. Godfried Egelie "Gietijzeren wegkruisen in Limburg". Dit type wegkruis, aldus Godfried Egelie, heeft een vergrote voet met engelenfiguur in boogvormige nis en komt in twee series voor, serie a en serie b.

Serie a heeft op het basement de tekst N MARTIN HUY No. 1737. Serie b heeft als tekst NESTOR MARTIN 1737

Op acht plaatsen in Limburg komt dit kruis van het type 1737 voor: drie kruisen staan in Heerlen, twee in Gulpen en een in Voerendaal, Landgraaf en Meerssen. Het oudste is dat van Meerssen, weliswaar slechts een restant, dat dateert uit 1896.

Theresiakapel in Tegelen opnieuw ingezegend

Door de komst van de R 74 moest de Theresiakapel in Tegelen opnieuw verplaatst worden. Dat betekent dat deze kapel nu haar derde standplaats heeft gekregen. Van 1926 tot 1996 stond ze midden in de bossen rond de voormalige kleigroeves bij de speeltuin "Klein Zwitserland". Vervolgens stond de kapel van 1996 tot 2010 bij de ingang van die speeltuin. Vanaf 15 december 2010 staat ze op een plek langs de nieuwe toegangsweg naar de speeltuin.

Zeven kunstwerken

Overleg tussen onder meer Rijkswaterstaat, de Stichting Kruisen en Kapellen Tegelen en aannemer Dura-Vermeer leidde tot de keuze van deze plek.

De aannemer, die maar liefst zeven kunstwerken op een stukje autoweg van amper 4 km naar de Duitse grens moest bouwen, draaide zijn hand niet om voor het verplaatsingsklusje, en heeft er, samen met vele vrijwilligers, voor gezorgd dat de kapel er weer prachtig bijstaat. De kapel is via een splinternieuwe weg en een nog aan te leggen fietspad goed bereikbaar voor fietsers en automobilisten. Ook aan de toegankelijkheid voor invaliden is gedacht. De beplanting en een degelijke afrastering zijn intussen aangelegd. Het geheel ziet er mooi verzorgd uit.

Kaarsen

Zondag, 13 november 2011 heeft Pastoor J.J.H. Dautzenberg de kapel opnieuw ingezegend. De plechtigheid werd opgeluisterd met zang en muziek van het inter-parochieel koor. Er waren ongeveer honderd vijftig belangstellenden. Een drietal vrijwilligers zorgt dagelijks voor het openen en sluiten, alsmede voor het onderhoud. De pastoor vermeldde in zijn toespraak nog, dat de kerken tegenwoordig lijken leeg te lopen, maar dat het bezoek aan dit soort kapelletjes juist toeneemt. Dat is ook duidelijk te zien aan het aantal kaarsen, dat hier dagelijks wordt aangestoken en aan de vele opmerkingen in het intentieboekje dat in de kapel ligt.

In *Kapellen en Kruisen* nummer 45 en 50 werd al eerder aandacht besteed aan de Theresiakapel van Tegelen.

De inzegening door pastoor Dautzenberg

De plechtigheid op die herfstachtige zondagmiddag werd gadegeslagen door velen

Wim van Diepen

De Lourdesgrot van Mariarade in Hoensbroek

We gaan terug naar de twintiger jaren van de vorige eeuw. De Staatsmijn Emma is enkele jaren eerder in gebruik genomen en Hoensbroek, een agrarische gemeenschap, maakt in korte tijd een omwenteling door. De nieuwe tijd doet ook hier zijn intrede.

De bestaande sociale structuur wordt zwaar op de proef gesteld.

Toch weet het katholiek geloof de overhand te behouden. Ook in de nieuwe mijnwerkerskolonie, die later de naam Mariarade zal dragen. Er komt daar een bescheiden klooster en een noodkerk. De zielzorg wordt door de minderbroeders-conventuelen uitgeoefend.

Toch zijn er aan het begin van de twintiger jaren van de vorige eeuw tegenbewegingen, zoals de uit Amsterdam stammende *Vrijdenkersvereniging De Dageraad*. Deze beweging neemt de rede en de logica als uitgangspunt en keert zich tegen geloof en traditie. Hun standpunten schrijven zij neer in pamfletten, die onder meer aan de poorten van de Emma worden uitgedeeld. In die pamfletten wordt bovendien de H. Maagd Maria belasterd. Een dergelijke provocatie kan natuurlijk niet zonder gevolgen blijven.

De Lourdesgrot van Mariarade in volle omvang

Eerherstel

Nadat pater Fortunatus, rector van het klooster, tijdens enkele protestbijeenkomsten indringend op de aanwezigen had ingesproken, werd het tijd voor echte actie. De pater was van mening, dat er een concrete daad gesteld moest worden. Hij stelt voor, dat in het Sacramentspark bij het klooster bij wijze van eerherstel een Lourdesgrot gebouwd wordt. Deze wordt in 1929 gerealiseerd.

Lourdesgrotten

Aan het einde van de 19^e eeuw ontstond het gebruik om, vooral in kloostertuinen, Lourdesgrotten te bouwen. De verering van OL Vrouw van Lourdes had na de verschijningen van de H. Maagd in 1858 aan Bernadette Soubirous een grote vlucht genomen. En dus paste het wel in die tijd om ook in Hoensbroek een grot te bouwen.

Koster, acoliet en diaken

Pieter van de Laarschot (51) is nauw betrokken bij de H. Hartkerk in Hoensbroek.

Hij is koster en acoliet, en hij is ook nog in opleiding voor het ambt van permanent diaken. Ruim twee van de vijf jaren heeft hij er op Rolduc inmiddels opzitten. De vraag, of hij in het kerkbestuur van de H. Hartkerk zitting heeft, beantwoordt hij in eerste instantie bevestigend. Hij legt vervolgens omstandig uit, dat sedert ruim een jaar, na het overlijden van pastoor Theo Gielen, de Hoensbroekse parochies een parochiecluster gevormd hebben, waarbij de kerkbesturen in elkaar zijn geschoven. De samenwerking tussen de voormalige parochies verloopt, nu Hoensbroek tot een parochiefederatie is omgevormd, uitstekend.

In verval

De Lourdesgrot, die zich bevindt aan de achterzijde van de H. Hartkerk, mag zich in de bijzondere belangstelling van Pieter van de Laarschot verheugen. Hij vertelt hoe de Lourdesgrot de afgelopen jaren in verval was geraakt. De weg naar de grot verkeerde in slechte staat, het bouwwerk zelf moest nodig opgeknapt worden en een massieve, uit het lood staande lindeboom dreigde de grot te verpletteren.

Pieter van de Laarschot vertelt enthousiast hoe besloten werd om de zaak dan ook maar in een keer goed aan te pakken. Onder leiding van mede-bestuurslid Joep Gorski werd begonnen met een grote reiniging, waarna het metselwerk van de grot opnieuw werd gevoegd. Een betegeld pad zorgt ervoor, dat de grot weer goed toegankelijk is. Enkele bomen zijn gerooid en er zijn een paar banken geplaatst, zodat de bezoeker de mogelijkheid heeft om rustig bij de grot te verpozen. Ook werd een aantal in een emmer aangetroffen geëmailleerde ex-voto's weer op de wand van de grot aangebracht.

Bovenmodaal

Nadat de grot was opgeknapt werd het er ook weer wat drukker. Het sprak zich rond, dat de grot, die tamelijk verscholen achter de H. Hartkerk ligt, opgeknapt was.

Peter van de Laarschot wijst een steen aan, die afkomstig is van de grot in Lourdes

De Lourdesgrot van bovenmodale afmetingen is thans ook weer bij de parochie in gebruik en wel in de Mariamaanden mei en oktober. Vrijdags om 18.00 uur worden er dan stoelen bijgeplaatst en wordt de rozenkrans gebeden. Zelfs vindt in die maanden op zaterdagavond – mits het goed weer is – de reguliere avonddienst van de kerk bij de grot plaats.

De zeven blijdschappen van Maria

Tegenover de grot staan een zevental terracotta tableaus, die voorstellingen uit het leven van Maria weergeven en die geplaatst zijn kort na het 25-jarig jubileum van de grot in 1954. De fraaie reliëfs zijn gemaakt door de beeldend kunstenaar Eugène Quanjel, die overigens ook de bijzondere ramen in de achtergelegen H. Hartkerk heeft ontworpen.

Ben Brader

Een van de terracotta reliëfs, die de zeven blijdschappen van Maria uitbeeldt. "Venite adoremus": De Drie Koningen bezoeken de pas geboren Jezus.

Kruis op de Koulen vernieuwd en ingezegend

Op 24 juni jl. werd op de Koulen, buurtschap van Klimmen, een nieuw kruis ingezegend door de pastoor van Schin op Geul.

De plaats waar het kruis staat valt namelijk onder de parochie Schin op Geul.

Het initiatief tot het maken van dit kruis kwam van Bert Leunissen, schoonzoon van Harrie Kickken.

Samen met Jos Habets, André Kickken, Raymond Sijstermans en Bert Thissen werd het kruis gemaakt en de omgeving opgeknapt. Zij konden voor dit werk gebruik maken van de werkplaats en de machines van André Kickken, timmerman/aannemer op de Koulen. Het hout - eikenhout - werd geleverd door houthandel Lemmens uit Schin op Geul.

Het kruis Koulen in het jaar 1955

Het nieuwe kruis is een getrouwe kopie van het oude. Het houten corpus, dat nog in goede staat is, werd overgebracht op het nieuwe kruis. Dankzij financiële steun van de buurt en de Stichting Schaesberger Gank kon het hele karwei worden gerealiseerd.

Wij weten niet wanneer op deze plek voor het eerst een kruis stond. Wel is zeker dat daar rond 1907 een kruis werd gezet door J.H. Kickken (1884-1966), timmerman op de Koulen, grootvader van André. Hij werd daarvoor gevraagd door de heer Kessels, die in de Kouleberg woonde. Het kruis kwam te staan op grond, die toen eigendom was van de heer Kessels, nu van Jos Franssen. Op die plaats staat het kruis nu nog. Kessels verhuisde naar Valkenburg en Zef Franssen, vrachtrijder en kolenhandelaar, kwam met zijn gezin wonen in het pand aan de Koulebergsweg. Hij onderhield het kruis.

In 1955 maakte hij, samen met zijn zoon Hub, een nieuw kruis. Daarom weet Hub hoe het kruis toen werd geconstrueerd. Als kern voor het kruis namen zij een profiel, zoals dat bij het metselen wordt gebruikt. Daaromheen timmerden zij perenhouten planken. Het corpus van het oude kruis kreeg een goede beurt en werd op het nieuwe kruis bevestigd. In een nis, versierd met steentjes, werd een Mariabeeldje gezet. Op het rugschild bevestigden zij ter weerszijden van het corpus metalen plaatjes met haken, waaraan lantarentjes werden gehangen. De lampjes werden brandend gehouden, aanvankelijk via een snoer vanuit een aangrenzende woning, later via een accu.

Hub zorgde ook dat de spreuk werd aanbracht. Toen de familie Franssen naar de Rijksweg (nu Klimmenderstraat) in Klimmen verhuisde nam Harrie Kickken (1923-2010), vader van André, het onderhoud op zich.

De bewoners van de Koulen onderhielden lange tijd het vrome gebruik om bij het kruis samen te komen om te bidden: in de maand mei (Mariamaand), voor genezing, bij overlijden van een buurtgenoot en in tijd van oorlog. Moeder Kickken ging naar het kruis als ze kiespijn had om te bidden en dan "vergat" ze de pijn.

Dré Kickken (1924-2007), broer van Harrie, maakte in november 1991 het volgende gedicht over het kruis:

Het kruis in vernieuwde staat

't Krutske op de Koele

Doe steis hie al vanaaf mien kinsjheit,
en doaveur ouch al ein iëwigheit.
Höbbe de Romeine dae taxis hie geplant,
aan dae heyerwaeg in oos Limburgs land?

Hat dat krutske mesjien eine gezat
dae ein of anger krankheit hat gehat?
Of is hie ein ungelök gebeurt?
meh daovan höb ich noeëts geheurt.

Waore 't mesjien de Spanjaarde,
die zich hie taege Nassau vergaarde?
Of waore 't de Franse soldaote?
Want ouch die höbbe hie geschaote.

Hollesche piotte höbs doe hie gehat
en de Prusche haowe de Koele bezat.
Mèh de Amerikane makde oos weer vriej.
Daoveur storf Peter Spogenets aan die ziej.

De processiegengers va Sjin en Klumme
koeste in diene sjeëm effe rös numme.
En die va Montse nao Kaevelaer
zoogs doe jedesmaol aeve gaer.

De luuj van de Koele in vreuger jaore
baejde zich hie es ze in noad waore.
Volges mien mam zint die dèk verheurt.
Zou hie nog ein wonder zeen gebeurt?

Gespeeld höbbe veer es kinger hie gaer,
veural in d'r zoomer bie sjoan waer.
Gestange höbbe hie al vriejende köppelkes
es ze sjoelde veur de raegedroppelkes.

Massa's luuj zint aan dich veurbie gegange
en veüle höbbe bie dich stil gestange.
Ein kruus makde zich vreuger graot en klein,
zoa waor doe d'r groet va jederein.

Mennigein zoogs doe Herregötje hie staon
en wat höbbe al die luuj hie gedaon?
Höbbe ze 'm mesjien toch gekneepe
of diene teks hie onger neet begreepe?

Aan alle die hie veurbie gaon
oane eine blik op dich te slaon,
wie zal 't hun sjtraks vergaon
es ze veur dien aansjen staon?

Hub Lipsch en Jan Kickken

Bijzonder(e) oude wegkruisen ontdekt in de Vulkan Eifel

In September 2011 zijn we op vakantie geweest naar de Duitse Vulkan Eifel. We verbleven in het dorpje Meerfeld dat vijf kilometer verwijderd is van stadje Manderscheid.

En omdat ik mij al enige jaren bezig houdt met de wegkruisen in de Gemeente Heerlen wil je, ook al ben je op vakantie, toch ook wel eens naar een ander wegwijk kijken.

In Manderscheid ben ik vijf bijzondere en ook zeer oude wegkruisen tegengekomen. Ze zijn van een type dat ik in onze omgeving niet eerder heb gezien. (foto 1).

Dit kruis is te vinden aan de ingang van het stadje, komende vanuit de richting Meerfeld. Het is een natuurstenen kruis op een natuurstenen zuil. In de zuil is een tekst gekapt. Deze was niet meer geheel leesbaar, maar op het kruis zelf is het jaartal 1787 nog goed te zien. Verderop zult U kunnen lezen waarom ik twijfels heb bij dit jaartal.

Op de volgende foto staan zien we drie kruisen die tegen de muur geplaatst zijn van het ommuurde bergje waarop de kerk gebouwd is (foto 2).

Het linkse kruis is van hetzelfde type als het eerder genoemde kruis. Ook in dit kruis is het jaartal 1787 gekapt en is de tekst op de zuil niet meer geheel leesbaar. Maar aan de voet vinden we wel nog een jaartal: anno 1685 (foto's 3 en 4).

In de Datenbank der Kulturgüter in der Region Trier vond ik het volgende over dit kruis :

Das Kreuz trägt folgende Inschrift:

U(O)STER HANS UND SEINE HAUSFRAW AN(N)A VON O(Ü)DERSDORF HABEN DIES KREUZ ZUR EHRE GOTTES AUFGERICHT. ANNO 1685

Das kleine Abschlußkruz wurde scheinbar erneuert. Auf ihm ist eingemeißelt : ANNO 1787.

Hierdoor geloof ik ook de datum 1787 van het eerste kruis niet ! Mogelijk zijn de kruisen toen gerestaureerd of herplaatst.

Het middelste kruis is van een geheel ander type. Bovenop is een afbeelding van de drie kruisen op de berg Golgotha. Links en rechts van Christus zijn de goede en de slechte moordenaar zichtbaar. Ook bij dit kruis is een tekst in de zuil gekapt, en deze is (met enige moeite) wel leesbaar (foto 5).

*ZV.EHREN.GOTTES.HAT.PETTERS.HANS.VON.OBER.MANDERSCHIEDT
DAS.CREUTZLASSEN.MACHEN.VND.AVFRICHTEN.ANNO1634*

Het rechtse kruis tenslotte is geheel anders. Hier is de zuil versierd met onder andere een engelenkopje, een afbeelding van St. Sebastianus, de letters G.S. en het jaartal 1680.

Foto 1

Foto 2

Foto 3

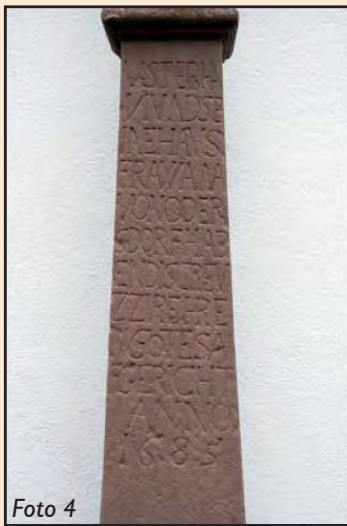

Foto 4

Foto 5

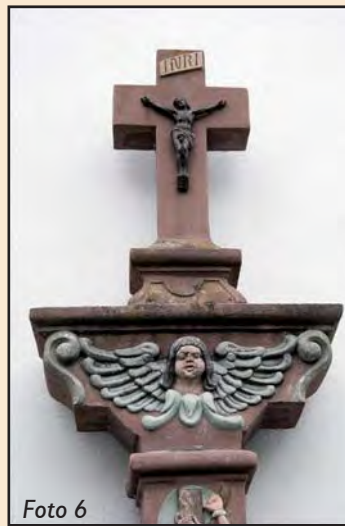

Foto 6

Foto 7

Op de voet is nog een afbeelding van de zon? Waarschijnlijk een poging om god te verbeelden (foto's 6, 7 en 8).

Het laatste bijzondere kruis uit deze serie staat bij de ruïne van de Oberburg Manderscheid. Ik ontdekte het ik toen ik onderweg was naar een "normaal" wegwkruis dat als laatste aan bod komt.

Foto 8

De zuil van dit kruis is identiek aan het rechtse kruis van het eerder genoemde drietal. Dus inclusief St Sebastianus, de letters G.S. en het jaartal 1680.

Opvallend is dat er naast het kruis zelf twee beelden geplaatst zijn die Maria (Magdalena?) en Johannes voorstellen (foto 9).

Het laatste wegwkruis is een "normaal" smeedijzeren wegwkruis zoals wij dat ook kennen, het is geplaatst in een klein kapelletje (foto 10).

Dit kruiskapelletje is te vinden in een gevaarlijke bocht en is vermoedelijk een ongevalskruis. Behalve het plaatje met R.I.P is er verder geen tekst.

Foto 9

Het loont dus altijd de moeite om, ook tijdens de vakantie, goed rond te kijken.

Kijk voor de aardigheid eens naar deze databases:

- * **Kulturgüter Manderscheid**
- * **Kulturdatenbank regio Trier**

H.Kuijpers

Foto 10

